

Като къс от историята на европейската цивилизация Кирило-Методиевото дело постоянно привлича вниманието на специалисти от различни области към най-важните книжовни извори за възникването и разпространението на славянската писменост. Тържествено отбелязаната 1100-годишнина от смъртта на Константин-Кирил съвпада с издаването на първите датски преводи, представящи славянските първоучители пред чуждия читател — както през погледа на техни съвременници и по-сетнешни летописци, така и чрез собствените им литературни творби. Книгата, озаглавена „Константин-Кирил и Методий, славянските апостоли“, заслуга на професора от Орхуския университет Гунар Сване, съдържа Пространните жития на Константин-Кирил, на Методий и на Климент Охридски, Проглас към евангелието и Слово за правата вяра (за който автор тук е посочен Константин-Кирил), фрагментарно засвидетелствувана анонимна проповед от Клоцовия сборник (с предполагаем създател Методий) и „За буквите“ на Черноризец Храбър. Преводът на Кириловото житие е по южнославянската редакция, публикувана от Гривец и Томшич, за Методиевото житие е избран текстът от изданието на Лавров (преиздаден с критични бележки от Гривец и Томшич), а за житието на Климент Охридски проф. Сване се е опрял на най-новото издание на Ал. Милев. Прогласът към евангелието е по изданието на Нахтигал, Слово за правата вяра — по Ю. Трифонов, трактатът на Черноризец Храбър — по фотокопие на сръбско-църковнославянска редакция от XV в., с варианти по изданията на Ягич, Лавров, И. Иванов и К. Кувев, а анонимната проповед е по А. Достал. Агиографските текстове са придружени от обширно въведение (30 стр.) и внушителен по своята задълбоченост исторически и литературнокритически коментар (69 стр.), който включва и оригиналните наблюдения на автора върху езика и композицията на запазените в многобройни преписи славянски литературни паметници.

Плавният, облекчен от догадки и полемички увод поднася известните исторически сведения за Моравската мисия и съдбата на славянската просвета в Моравия, Панония, България, Русия. Не са приведени множество спорни становища около старшинството на глаголицата, хронологията и обема на първите преводи и т. н., но изрично се отбелязва, че основата на старославянския литературен език е български диалект, говорен през втората половина на IX в. (стр. 11). Многократно е изтъкната приемствеността на литературните традиции между

двете старобългарски книжовни огнища, особено висока оценка получават преводаческото изкуство на първите славянски книжовници, замахът и вещината, с които са осъществени началните поетични опити. За датския учен старобългарската литература притежава риторичния и композиционния fines на най-добрите византийски образци (26 стр.). Може да се възрази срещу традиционното схващане за консервативността на Охридската школа в езиково отношение — източнобългарските паметници превъзхождат западнобългарските с ред архаични черти, а и съвременните на Климент Охридски писатели в Източна България са били също като него глаголаши, именно на Изток се развиват тенденциите към кръглата глаголица и оттам прониква на Запад реформаторската дейност в правописа на глаголическите паметници. Освен доказаните исторически факти в увода намират място и отделни грижливо анализирани легендарни сведения: проф. Сване предполага, че връзката между българския владетел и славянската мисия е била възможна още по времето, когато Методий е бил епископ в Моравия и Панония (23 стр.), но се съмнява в достоверността на сведенията от Краткото Кирилово житие, Пространното Климентово житие, Успение Кирилово, Солунската легенда и Житието на Наум от XVI в., че апостолските братя преди замиването за Моравия са развивали просветна дейност сред българите, т. е. сред източните балкански славяни в днешна България и Македония (183 стр.).

Достъпността на увода е безспорно предимство за книгата с оглед на поставената цел — да запознае съвременния западноевропейец с основните моменти от политическата и културната история на югоизточните славяни в продължение на три века.

Преводите на агиографските текстове съставят най-обемистата част от книгата (31—142 стр.) и са направени по издания, които възпроизвеждат средновековните ръкописи с всичките им неточности или по-късни интерполации, затова за по-голяма прецизност са дадени и различията от публикации на други известни редакции. Езикът на преводите е умерено архаизиран в стила на библейските легенди. При превеждането на Климентовото житие от гръцки са запазени чертите на Теофилактовия стил: многосъюзнието, етимологичните фигури, антитезите, стилният ефект от граматични форми с различен залог, метафоричните изрази и т. н. За анонимната проповед от Клоцовия сборник проф. Сване е потърсил повелителния стил, присъщ на Методий, а в образа на

владетеля съзира Светоплук. Текстът е придружен от разнообразни богословски и етнографски бележки, които разширяват историческия хоризонт на читателя.

Прецизният коментар надхвърля по своите задачи едно популярно издание или университетско пособие. Сочат се установените факти за авторството на текстовете, за мястото и времето на появата им, за достигналите редакции и техните издания, обясняват се историческите и географските понятия, скицира се развитието на църковнолитературните жанрове. Най-голям интерес будят композиционните сравнения между Пространното Кирилово житие, Теофилактово житие на Климент и „За буквите“ на Черноризец Храбър. Композицията на Пространното Кирилово житие се отличава с антитезно заострен паралелизъм. Проф. Сване доказва компаративно, че небалансираното по постройка Теофилактово житие е повлияно от по-старинно славянско животописание на Климент. Композицията на Храбровия трактат е сходна със строежа на Пространното Кирилово житие, но оригинални там са не културно-историческите факти, а постройката на аргументите за предимството на славянската азбука.

Особено внимание заслужава изказаната от проф. Сване хипотеза, че е било налице нестигнато до нас общо пространно житие на Кирил и Методий, възникнало чрез добавяне на материал за Методий към вече оформеното с удивителна симетрична компо-

зиция Кирилово жизнеописание. Това предположение намира подкрепа в традицията на старата българска литургична книжнина и иконопис. Когато започват да чествуват апостолските братя с литургии в различни дни (според смъртните дати на 14 февруари и 6 април), добавеният текст бива откъснат и с това се обяснява както твърде слабата композиция на Методиевото житие, така и стилната му близост до Кириловото. В полза на хипотезата говорят и многобройните сравнения между двете Панонски легенди, които показват, че определени откъси от текста на първата биха намерили естествено обкръжение в текста на втората и обратно — например библейските цитати от XV глава на Кириловото житие, прибавени без пряка връзка към повествованието, съответствуват по тон и предназначение на Методиевата проповед срещу семейния морал на моравците; с тази проповед е свързан последният откъс от XI глава на Методиевото житие.

Взискателността, с която е осъществен преводът на проф. Сване, компетентността при съставянето на критическия апарат и достъпния стил превръщат книгата в ценно помагало за студентите и научните работници в областта на славянската история и литература. Отново прославата на Кирило-Методиевото дело се превръща в популяризация на България, съхранила словесния огън на първата славянска книжнина.

Пиринка Пенкова

„МЛАДИ ПИСАТЕЛИ“ ОТ ЛЮБЕН ГЕОРГИЕВ

Изд. „Нар. младеж“, 1969, 272 стр.

„Млади писатели“ е четиринадесетата критическа книга на Любен Георгиев. Малцина са тези, които могат като него така спонтанно и точно да реагират на всяко ново литературно явление. Той пише леко, с изострен критически усет за злободневното и трайното, темпераментно, с остроумие, със заразителна разпаленост и емоционалност. Тези качества на критика, познати ни и от предишните му книги, сега в „Млади писатели“ придобиват по-голяма привлекателност, защото се съчетават вече с по-зрял поглед и обобщителна сила, с умение да долови характерното за отделен автор. Сполуката на критика идва между другото и оттам, че той е почти от същото поколение на авторите, които разглежда. Неговото пристрастие и личното му присъствие ни помагат да видим у младите поети и белетристи индивидуал-

ното им развитие, сложния процес на тяхното оформяне. Голямата осведоменост, обиграното перо и точният марксистически поглед на критика насочват вниманието на читателя към съществени проблеми на нашата съвременна поезия, критика и проза. Може би не винаги всичко е изчерпателно и задълбочено разгледано, но Любен Георгиев умее да улови онези съществена нишка, която води към сърцевината на писателското творчество, макар понякога да си служи с подчертан нравоучителен тон. Авторът искрено се стреми да предпази младите писатели от увлечения, които ги отклоняват от техните сериозни задачи. Един критик проявява истинското свое дарование, когато в процеса на многото злободневни, парливи и спорни въпроси, явления и авторски физиономии успее да долови истинското, трайното, това,